

# Народжені рідною землею

СКАРБНИЦЯ НАЦІЇ. Полтавщина відзначає 90-річчя народного художника, одного з творців феноменального решетилівського рослинного килима Леоніда Товстухи

Олександр ДАНИЛЕЦЬ,  
«Урядовий кур'єр»

Навіть якби Леонід Товстуха (17.10.1930—7.03.2010) за своє творче життя долучився до створення тільки одного килима «Народжені рідною землею», оригінал якого прикрашає інтер'єр Ради Європи у Страсбурзі (Франція), його ім'я було б золотими літерами вписане в решетилівські скрижалі. Проте за ескізами майстра створено близько 150 монументальних орнаментальних килимів і тематичних гобеленів. Вони прикрашали бібліотеки, РАЦСи, палаци молоді й спорту, дитячі садки, навчальні та інші заклади й нині залишаються окрасою інтер'єрів, постійними експонатами музейних виставок, зберігаються у 24 музеях України й світу.

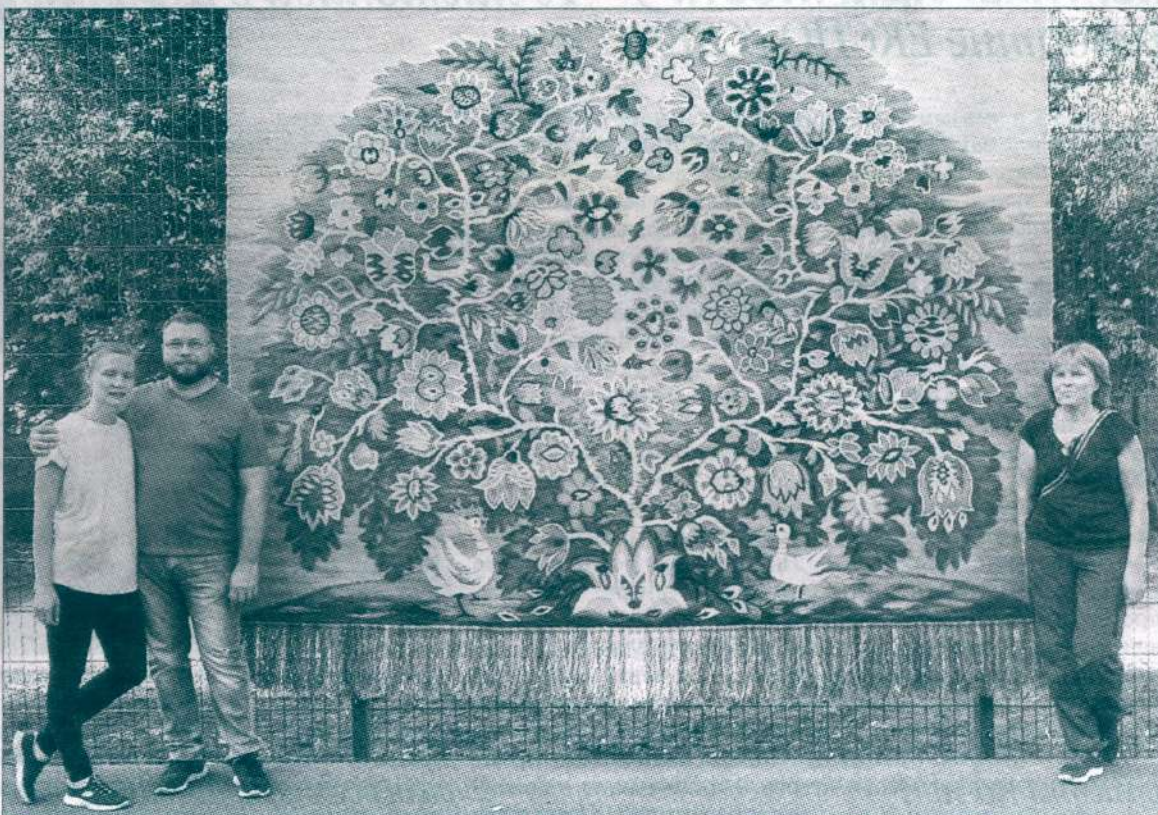
## Шевченківську премію дають достойним

Леонід Товстуха був народним художником України, лауреатом Національної премії імені Т. Г. Шевченка, директором Решетилівської фабрики художніх виробів ім. Клари Петкін, кавалером орденів. «З 1954 по 2010 рік наш земляк брав участь у республіканських, всесоюзних та міжнародних виставках. Його гобелени дивували шанувальників мистецтва у Німеччині, Японії, США, Сирії, Бельгії, Латвії, Китаї тощо. Своєю творчістю він розвивав та пропагував традиції полтавського рослинного килимарства, осучаснюючи його. Художник створив власний упізнаваний стиль, знаходив нові композиційні та живописні рішення традиційних сюжетів», — розповіла напередодні керівник Всеукраїнського центру вишивки та килимарства, в приміщенні якого пройде захід, пані Надія Вакуленко.

Серед його творів, які ввійшли до скарбниці українського декоративно-прикладного мистецтва, — «Лісова пісня», «Решетилівські мелодії», «Тиха українська ніч», серії «Пори року» та «Барви природи», диптих «Шевченко», «Осінній ранок» та інші.

За словами заслуженого майстра народної творчості України провідного художника Всеукраїнського центру вишивки та килимарства Олександра Бабенка, ранні килими Леоніда Товстухи виконані в дусі типового народного килима Решетилівщини. Тобто з дотриманням усіх традиційних канонів, до яких належать строга симетрія композиційної побудови, чітке врівноваження орнаментальних елементів зліва направо і згори донизу. Обов'язковими в них є всі компоненти килима — кайма з в'юнкою гірляндою декоративних квітів, пряме чи зубчасте обрамлення (бордюр), килимове поле з рапортним розташуванням стилізованих рослинних мотивів. Кольорова гама переважно тепла, стримана, з обмеженою кількістю різних барв.

Поступово художник привносив у твори власний авторський компонент. Його килими набули виразного образного звучання.



Білий килим «Народжені рідною землею» зліва направо: онуки Леоніда Товстухи Ольга та Костянтин і його донька Тетяна Леонідівна

Композиції виробів стали розкутішими, кольоровий діапазон розширився, збагатився. Декоративні рослини та зооморфні форми бувають різнобарв'ям. Автор широко використовує ткацький прийом деркання, тобто живописне вирішення тла килима за допомогою багатьох кольорових нюансів. Це особливо проявилось в килимі «Народжені рідною землею». Домінантою композиції цього твору є древо життя, яке проростає з глибин української землі, а крона тягнеться аж до небесної блакиті. На стилізованих квітах співають райські птахи, а по центру — сріблясте плесо, що символізує водну стихію. Отже, цей килим уособлює всю Україну, символічно ввібравши основні генокоди нашої нації.

Дублікат цього твору нещодавно виконали килимарниці решетилівського центру під художнім керівництвом пана Бабенка, який привніс у килим деякі особливості, збагатив кольорову гаму, наповнив новими нюансами орнаментальні мотиви. На його тлі й проходять основні події святкування дня народження майстра.

## Так відбувається зв'язок поколінь

Крім цієї роботи в експозиції центру представляють інші твори художника, які демонструють оригінальний стиль автора та масштабність його творчих досягнень. Це і «Осінній ранок», що є одним із найживописніших гобеленів, в якому використано понад 40 відтінків кольорів, і «Паморозь», що вражає філігранністю відтворення морозних рисунків. А «Хризантема — квітка осені» передає такий політ фантазії, коли на гобелені оживають диво-квіти та диво-птахи. «Кошик квітів» (флокси) є прикладом стилізації та створення композиції на основі одного виду квітки.

Доповнить експозицію останній гобелен художника «Вічність», який він встиг зробити лише у вигляді ескізу та шаблону. Його було виткано згодом спеціально до 85-річчя від дня народження майстра. Про

це повідомила донька Леоніда Товстухи Тетяна Коваленко — викладач-методист вищої категорії Решетилівської дитячої школи мистецтв. За її словами, присвячений 90-му дню народження її батька захід та презентація повтору його гобелена, який є візитівкою України на міжнародному рівні, важлива подія для Решетилівки. Так відбувається зв'язок поколінь, передача загальнолюдських цінностей і пропаганда рослинного килима та гобелена, якому присвятив своє життя і творчість Леонід Товстуха. Вона вважає, що важливо сьогодні, демонструючи гобелени батька наживо, продемонструвати весь спектр та масштаб його генія.

Саме тому, крім гобелена «Народжені рідною землею», на заході презентують і каталог творів художника, де зібрано значну частину його робіт. Це своєрідна хрестоматія, за якою наші сучасники зможуть простежити його творче зростання та краще зрозуміють внутрішній світ і стиль митця.

Спеціально для «Урядового кур'єра» Тетяна Леонідівна поділилася ексклюзивною інформацією про батька, яку не прочитаєш у Вікіпедії.

«Усьому, чого я досягла, завдячую батькам, — розповідала вона. — Нас було дві сестри: старша Людмила, улюблениця батьків, їхня надія і гордість, але сталася трагедія, вона померла, не доживши до 20-річчя, і я менша — більш самостійна. Фактично ми росли або в редакції, де працювала мама, або на фабриці, де багато часу проводив батько. Звичайно, мені більше подобалося проводити час з батьком на фабриці, де заворожувала велич верстатів, за якими працювали усміхнені жінки. Вони завжди пригощали нас із сестрою смачненьким. Тут всі — і молоді, і старші — з великою повагою ставилися до мого батька, часто радилися з ним. Я пишалася ним. А ще, мені здається, побоювалася, адже його головною рисою була дисциплінованість, якої він вимагав від усіх і від себе самого».

## Чим більшими були проблеми, тим світлішими ставали килими

«Як йому вдавалося керувати понад п'ятьма сотнями працівників, переважна більшість яких жінки, для багатьох залишалася загадкою, — продовжує розповідь пані Тетяна. — Звичайно, більшу частину часу він проводив на роботі, працював навіть у вихідні, але вже як художник — чаклував, створюючи свої гобелени. Я любила сидіти поруч і малювати його квіти. Пам'ятаю, як ми всі разом ходили у «червоний куток» фабрики допомагати батьку малювати шаблони його майбутніх килимів. Це був прекрасний час, коли говорили на різні теми, ділилися своїми переживаннями і враженнями. Він казав, що творчість для нього це ліки від повсякденних проблем і негараздів. І чим більшими були ці проблеми, тим світлішими ставали його килими і насиченішими їхні композиції».

Ми ніколи не чули від батька поганих слів. Він навіть сварив нас по-доброму і завжди захищав від вимогливої мами. Ще одна його визначальна риса — порядність. Нас навчали жити чесно, ніколи не заздрити іншим, розраховувати тільки на себе і свої можливості. Фраза, яку батько повторював завжди, яку й сьогодні люблять вживати його онуки, яких він, до речі, дуже любив і пишався їхніми успіхами: «Треба працювати так, щоб було не соромно за результати. Потрібно бути професіоналом у своїй справі і досягти у ній максимальних успіхів». Саме тому він цінував своїх майстринь, добивався для них різних відзнак. Недарма Шевченківську премію крім художників Леоніда Товстухи і Надії Бабенко отримали і дві килимарниці Ганна Бондарець і Домна Сфремова.

Останні 25 років життя батько займався бджолами, сформував пасіку із 12 вуликів і проводив вільний час, спостерігаючи за ними. Любив їздити на Сум-

щину в рідний дім, де допомагав стареньким батькам.

Головне — він створив сім'ю, в якій кожен зник дбати про інших, цікавитися життям одне одного, допомагати в усьому, прищепив любов до мистецтва всім членам родини».

Онуки художника Ольга та Костянтин теж діляться спогадами про діда: «Бабуся з дідусем жили завжди зовсім поруч — через один будинок. Ми проводили багато часу з ними. Дідусь у нас був дуже вимогливим, але надзвичайно любив нас. Найцікавіше було потрапляти в його простір, наповнений таїною народження гобеленів. Це був другий поверх будинку, де розміщувалася майстерня. Нам дозволяли там малювати, гратися, розпитувати про все на світі. Уже студентами ми прибігали, щоб разом почитати газети, обговорити ситуацію в країні та світі. У нього завжди було критичне ставлення до всього, ми могли бурхливо щось обговорювати, збоку це навіть було схоже на сварку, проте це була дискусія між людьми, які цінували думку одне одного».

Ольга продовжує: «Дідусь був першим косарем на селі, він дуже любив у рідній Орлівці, де народився, прокидатися вдосвіта і йти косити. Одного разу я теж побігла за ним, і дідусь навчив мене вправно орудувати косою. Для мене це було щастя, бо такою навичкою не можуть похвалитися хлопці, а я вмю!»

Дідусь не був багатослівним, але він любив нас, чекав вихідних, коли ми приїздили з навчання, залюбки проводив час на дачі, де ми всі разом саджали дерева, і ці дерева ми й досі доглядаємо.

Для нас дідусь — це наше коріння, він навчив досягати вершин у житті, не зупинятися, а торувати шлях, незважаючи на перешкоди. Тому ми любимо і пам'ятаємо його прискіпливий, але сповнений любов'ю погляд, його усмішку, коли він слухав про наші досягнення, його впевненість у тому, що життя дане людині для творення Прекрасного, і частинка його Прекрасного живе в кожному з нас».